

**PÄIVI RÄISÄNEN-
SCHRÖDER &
SINI MIKKOLA**
Reformaation rajapinnoilla.
<https://reformaationrajapinnoilla.wordpress.com/>
(14.8.2017).

Osallistuin hiljattain teologiseen konferenssiin Münsterissä. Teemana oli interkulturaalinen teologia, joten luennoissa pohdittiin monuskontoista Eurooppaa sekä teologian roolia vuoropuhelun edistämisessä. Akateemisen väen katse oli tulevaisuudessa ja maailmankatsomusten moninaisuudessa mutta varsin erilainen menneisyys oli maakaaberisti läsnä, sillä kulman takana kokouspaikasta kohosi Pyhän Lambertin kirkko. Sen tornissa ovat yhä paikallaan rautahäkit, joihin kuoli-aaksi kidutettujen kastajaliikkeen johtajien ruumiit asetettiin näkyville.

Münsterin kastajavaltaakunta (1534–1535) jäi lyhytaikaiseksi reformaatioajan episodiksi. Sekin saa silti maininnan *Reformaation rajapinnoilla* -blogisivustolla, joka pyrkii tutustuttamaan lukijaansa ”kevyen akateemisesti reformaatiokauden historialliseen rikkauteen”. Tavoitteena on laajentaa reformaation tarkastelu ”vähemmälle huomiolle jääneisiin ilmiöihin, henkilöihin ja teemoihin sekä erilaisiin rajankäynteihin”.

Reformaation rajapinnoilla -sivuston takana on kaksi tutkijaa: FT, dosentti Päivi Räisänen-Schröder, joka on erikoistunut historioitsijana 1500–1700-lukujen uskonnollisuuteen, sekä TM, tohtorikoulutettava Sini Mikkola, joka valmistelelee väitöskirjaa Martti Lutherin ihmiskäsityksestä. Lisäksi vierailevina kirjoittajina ovat tähän mennessä kirjoittaneet FT Rose-Marie Peake sekä dosentti Susanna Niiranen.

Blogi liittyy reformaation merkivuoteen sikäli, että ensimmäinen päivitys on tehty tammikuun 2017 alussa. Kesätauokoon mennessä sivulla on julkaistu kaikkiaan parikymmentä nettiblogiksi sopivaa eli aka-

teemisiin standardein lyhyehköä julkaisua, joiden aiheet vaihtelevat reformaation unohdetuista naisista radikaalireformaation määrittelymen ongelmiin.

Kuvitetut artikkelit kurkistavat reformaation virallisten kulissien taakse ja pursuavat humoristisiakin anekdootteja, sillä blogin taustalla on tietoisuus siitä, että ”ihmiset tekivät reformaation, eivät pelkät aatteet tai innovaatiot”. Blogisivuston tarkoituksena on tutustuttaa historiaan, koska tällä on merkityksensä myös nykypäivän kannalta. Päivi Räisänen-Schröderin mukaan ”en pysty vastaamaan kysymykseen, missä nyt seisomme, ellen tähyä eteen, taakse ja ehkä sivullekin.”

Reformaatiota tutkaillaan yllättävistä mutta ei sittenkään irrelevantteista näkökulmista, minkä osoittaa Sini Mikkolan blogi ”Reformaation partahipsterit”. Mikkola tutkailee, miten reformaation kannattajat luopuivat katolisten pappien parrattomasta lookista. Uuden muodin taustalla voi nähdä kirkkopoliittinen viesti, sillä ”parralla korostettiin kantajansa miehisyttä, viisautta ja ikää sekä sitä, että hän palasi asiasisällöissään alkuperäisimpään, puhtaimpaan opeutukseen muistuttamalla ulkoisesti Raamatun patriarkkoja.”

Reformaation rajapinnoilla tekee merkittävän palveluksen kaivassaan kirkkohistorian kerrostumien alta reformaation unohdettuja kertomuksia. Vieläkin merkittävämäksi näkisin lähestymistavan metodisen merkityksen – sivusto kun on esimerkki siitä, miten reformaation teologiaa voi tehdä toisenlaisella tavalla.

Ensinnäkin yksittäisistä kertomuksista punoutuu kumulatiivisesti vaihtoehtoinen reformaationhistoria. Sivustolta itseltään ei tosin saa selvää vaikutelmaa, onko kirjoittajilla kansanvalistuksen lisäksi mielessään jokin suurempikin päämäärä. Itse kuitenkin pidän olennaisena sitä, että erilaisten aatehistoriallisten fragmenttien ja yksittäisten tarinoiden varaan rakentuu myös jonkin-

laista postmodernia reformaation teologiaa.

Oman historiallisen lisävireensä blogille julkaisu- ja uutuuksena antaa se seikka, että tämän päivän verkkojulkaiseminen rinnastuu reformaatioajan uutuuteen eli kirjapainoon. Sitähän hyödynnettiin aikanaan, kuten käy ilmi Argula von Grumbachia käsittelevästä artikkelista. Tämä baijerilainen aatelisrouva oli eturintamassa puolustamassa reformaatiopyrkimyksiä ja kirjoitti vuosina 1523–1524 kahdeksan saksankielistä tekstiä, jotka painettuina levisivät kymmeninä tuhansina kopioina. Huomionarvoista on, että julkisessa keskustelussa naisen esittämät teologiset kannanotot tulivat ignoroituiksi, jolleivät jopa rajusti torjuttuiksi. Luther kyllä antoi tukensa von Grumbachille mutta vain yksityisissä kirjeissään.

Toiseksi von Grumbachin kaltaisten unohdettujen ja vaiettujenkin naisten esittelemisen muistuttaa, miten oman aikamme tutkimuksen on tarkasteltava reformaatiota aiempaa laajemmasta perspektiivistä käsin – sukupuolisuutta unohtamatta – eikä toisintaa kyseenalaistamatta isiltä perittyä virallista kertomusta. Tässä suhteessa on erityisen valaisevaa se, mitä Sini Mikkola kirjoittaa sivustolla osallistumisestaan ”Luther from the Subaltern – the Alternative Luther”-seminaariin Kaliforniassa.

Pacific Lutheran Theological Seminaryssa järjestetty konferenssi pyrki nostamaan esiin perinteisessä tutkimuksessa katveeseen jääneitä tekijöitä, joihin kuuluvat muun muassa sukupuoli, etnisuus ja seksuaalinen suuntautuminen. Mikkola toteaaakin tietoisesti kärjistäen, että ”reformaatioajan tutkimus on perinteisesti kohdistanut mielenkiintonsa ensisijaisesti ajan keskeisiin miesopineisiin ja hallitsijoihin, oppirakennelmiin, kirkko- ja valtakunnanpolitiikkaan sekä historiallisiin jatkumoihin ja eroihin miesajattelijoiden välillä.” Naisten ja muiden vähemmistöjen ohessa myös tavallisen miehen näkökulma on jäänyt unholaan. Osit-

tain kyse on tietenkin meille säilyneiden lähteiden niukkuudesta, mutta blogista käy silti selville, että ainakin joitakin lähteitä löytyy.

Mikkola ilmaiseekin pedagogisen ytimekkäästi reformaation ”ensimmäistä naista” käsittelevässä blogissaan sen, mistä on loppujen lopuksi kyse. Hän nimittäin ilmoittaa jäävänsä ”odottamaan, josko Katharina von Bora nostettaisiin ansaitsemalleen jalustalle ja hänestä tehtäisiin Lutherin rinnalle oma playmobil-nukkeversionsa.”

Reformaation rajapinoilla tuo välttämättömän näkökulman suomalaiseseen teologiseen keskusteluun ja vieläpä osuvasti reformaation merkivuonna, jonka viettämisessä valtavirran historiallinen narratiivi näyttäisi nauttivan edelleen erityisluonnetta. Ajankohtaisiin asioihin otetaan raikkaasti kantaa, esimerkiksi ”kirkollisiin miespaneeliin”. Siksi onkin syytä varoa, että blogista itsestään ei muodostuisi akateeminen naispaneeli.

Omana toiveenani jatkon kannalta olisi se, että reformaation unohtettu historia kytkettäisiin tämän päivän luterilaisuuteen globaalissa etelässä. Sieltä löytyisi varmasti monia luterilaisuuden unohtettuja ääniä. Itse asiassa meillä luterilaisilla olisi jopa poikkeuksellisen hyvä perusta muistaa marginaalit, sillä olihan Wittenberg jo itsessään syrjäseutua ja Martti Lutherin yliopisto varsin vähäpätöinen.

Ylipäänsä enemmistön ja vähemmistön, vallan ja unohtuksen teemoja tulee pohtia maailmassa, jossa marginaali on uusi normaali: luterilaisuus muiden kristinuskon suuntausten tavoin kokee perin pohjaista transformaatiota, kun lukumääräinen enemmistö kristityistä asuu Latinalaisessa Amerikassa, Afrikassa ja Aasiassa.

Tässä suhteessa blogi jättää kehitysvaraa, sillä Päivi Räisänen-Schröder suostuu blogissaan ”Reformaation globaalia vaikutushistoriaa esillä Berliinissä” fokuoimaan tarkastelunsa vain pohjoismaiseen reformaati-

oon. Hän perustelee tämän oletuksellaan, että ”kotimaista yleisöä kiinnostaa ennen kaikkea ruotsalaisen reformaation ja luterilaisuuden esiin nostaminen näin suuressa kansainvälisessä näyttelyssä”.

Kyse on toki yksittäisestä mutta varsin ongelmallisesta rajauksesta, sillä pyrkiihän *Reformaation rajapinoilla* nimenomaan vaihtoehtoisten näkökulmien esittämiseen. Onneksi Räisänen-Schröder tiedostaa tämän itsekin todetessaan: ”Seuraavalla käynnillä toivon itse voivani irtautua eurosentrisestä näkökulmasta ja tutustua perusteellisesti reformaation vuorovaikutukseen tansanianilaisen ja eteläkorealaisen kulttuurin kanssa sekä tutkiskella lähemmin kallisarvoisen kveekarinuken historiallista kontekstia 1800-luvun Yhdysvalloissa.”

Keskeneräisyyden tuntua sivustolla on myös siinä suhteessa, että reformaation merkivuoden vierähdettyä jo yli puolivälin osio ”Opetus ja materiaalit” ammottaa yhä tyhjyyttään. Toisaalta tällaisen blogin pitäminen itsessään osoittaa kiitettävää aktiivisuutta, joten mahdolliseen keskeneräisyyteen ei ole syytä kiinnittää huomiota. Vaihtoehtona voisi olla koko sivuston puuttuminen – ja sitä kautta tärkeän näkökulman uupuminen reformaation merkivuonna. Sopii toivoa, että blogi ei jää vain vuoden 2017 projektiksi vaan kasvaisi pysyväksi reformaation tutkimuksen resurssiksi ja keskustelun alustaksi.

JYRI KOMULAINEN, DOS.

TIM DOWLEY
Atlas of the European Reformations. Minneapolis: Fortress Press 2015. 160 s.

”Kartta ei vain esitä, se avaa ja muotoilee merkitystä; se muodostaa siltoja paikasta toiseen, erilaisten ideoiden välille, joiden emme aiemmin

tienneet olevan yhteydessä toisiinsa.” *Atlas of the European Reformations* -teoksen kirjoittaja Tim Dowley aloittaa kirjansa tällä yhdysvaltalaisen kirjailija Reif Larsenin ajatuksella. Sitaatti on osuva. Kuvallinen esitys avaa näköaloja usein aivan eri tavoin kuin kirjoitettu teksti. Kartta auttaa parhaimmillaan katsojaansa ymmärtämään asioita ja ilmiöitä syvällisemmin, uudella intensiteetillä. Tarttuessani ensimmäistä kertaa tähän reformaation karttakirjaan olinkin kutkuttavan jännityksen vallassa: miten kiinnostavaa hahmottaa reformaatioiden kulkua visuaalisesti tutkimalla sivukaupalla kartoja! llokseni on sanottava, etten ole koskenut juurikaan pettymyksiä kirjan parissa.

Toissa vuonna ilmestynyt reformaation karttakirja mainostaa olevansa lajinsa ainoa. Hyvällä omalla tunnolla voi ainakin sanoa, että se on yksi harvoista päivitetystä reformaation kartasta tällä laajuudella esittelevistä teoksista. Kirjan hegemonisesta asemasta markkinoilla kertoo myös nopea googlailu: hakusanaparilla ”reformation” ja ”atlas” saan osumiksi Dowleyn kirjan ohella ainoastaan yhdysvaltalaisen *Reformation Atlas Rye IPA* -olutmerkin (kyllä, kokeilkaa pois).

Tekijän mukaan atlas on suunniteltu kuvaamaan reformaatioiden taustaa, alkua sekä leviämistä. Näin teos liittyy nähdäkseni omalta osaltaan käsitykseen pitkästä reformaatiosta, jonka mukaan 1500-luvun reformaatioiden juuret ovat yhtäältä löydettävissä viimeistään 1300-luvulta ja toisaalta reformaatioiden aikakausi jatkuu 1700-luvulle saakka. Teoksen avaa vaatimattomasti neljän aukeaman mittainen aikajana, joka kattaa karkeasti ottaen juuri vuodet 1300–1700. Vaikka viiden vuosisadan mahdollittaminen neljään aukeamaan vaatii epäinhimillisen paljon karsintaa ja tiivistämistä, aikajanassa on onnistuttu tuomaan Euroopan historiallista, kulttuurista ja uskonnollista tilannetta mukavasti esiin. Nähdäkseni aikajanassa tii-